

**EGYEK TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV
2009. ÉVI MÓDOSÍTÁSÁBAN SZEREPLŐ
HÁROM TERÜLET
ÖRÖKSÉGVÉDELMI (RÉGÉSZETI) HATÁSTANULMÁNYA**

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA

DEBRECEN

2010

1. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya, célja, feladata és főbb részei

1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya és célja

A hatástanulmányt Egyek Nagyközség Önkormányzatának (4069 Egyek, Fő út 3.) megrendelésére, a Hajdú–Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága Régészeti Tára (4026 Debrecen, Déri tér 1.) készítette. Elkészítésének célja – a „kulturális örökség védelméről” szóló 2001. évi LXIV. törvény és az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet (Öhr.) 3/A. § előírásainak megfelelően Egyek településrendezési tervének 2009. évi módosításában szereplő három terület (1-2. térkép) régészeti-örökségvédelmi szempontú vizsgálata. Jelen régészeti hatástanulmány feladata a terepi munkákat és légifotó-elemzést is magában foglalva, valamint az eddig rendelkezésünkre álló szakirodalmi és adattári adatokat felgyűjtése révén a tervezett új beruházási területen valamilyen módon (területen és pufferzónában) érintett, eddig ismert régészeti lelőhelyek felgyűjtése, lokalizálása; és új lelőhelyek azonosítása; a beruházás örökségvédelmi szempontú kockázatának értékelése, valamint hatáscsökkentő ajánlások megfogalmazása.

1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány feladata és főbb részei

Az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet Öhr. 4. §-a szerint az örökségvédelmi hatástanulmány feladata és főbb részei:

- A beruházási terület által érintett valamennyi kulturális örökségi elem számbavétele és állapotának részletes ismertetése, amelynek formája: szöveg, térképi ábrázolás, azonosításra alkalmas adatokkal, táblázatokkal és a régészeti lelőhelyek térképen hasznosítható EOVS koordinátaival (jelen tanulmány 3. pontja).
- A vizsgált területen felgyűjtött kulturális örökségvédelmi-, múzeumi-, levéltári- és szakirodalmi adatok számbavétele, értékelése (jelen tanulmány 3. pontja).
- A felmért terület változtatási szándékainak részletes ismertetésével és elemzésével bemutatja és elemzi a tervezett beavatkozás hatásait, valamint kitér a hatást csökkentő megoldásokra (jelen tanulmány 4. pontja).
- A hatástanulmány részletesen bemutatja a változtatási szándékokat és örökségvédelmi hatáselemzést (jelen tanulmány 4.2. pontja), mint pl.
 - a beavatkozás tárgya,

- beavatkozás azonosítását szolgáló adatok,
- a tervezett beavatkozás célja, indokai.
- a beavatkozás előtti állapot, a beavatkozási folyamat és a tervezett állapot elemző értékelése,
- a várható hatások leírása.
- Összefoglalás (jelen tanulmány 5. pontja).
- Nyilatkozat (jelen tanulmány 6. pontja).

2. Jogszabályi környezet

2.1. Általános elvek

A régészeti lelőhelyek – részben, mint a környezeti elemek egyike (1995. évi LIII. törvény 4. §-ának a) pontja) – a hatályos magyar törvények értelmében általános védelmet élveznek. A törvény szelleme és a védelem logikája szerint a régészeti lelőhelyek épségét meg kell őrizni. A Kötv. rendelkezései szerint:

„3. § A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni.

4. § (1) A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

(2) A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

5. § (1) A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára. [...]

8. § (1) A föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon. [...]

9. § A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak.

10. § (1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.

(2) A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

11. § A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.”

Ezen szabályok alapján egy beruházási területen a már ismert régészeti lelőhelyek esetében a Kötv. és a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet (R.) alapján kell eljárni.

2.2. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- a) 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (Kötv.);
- b) 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről;
- c) 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól (R.);
- d) 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól;
- e) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, különösen a kunhalmok és földvárak törvényi védelméről (23. § (2) bekezdése);
- f) 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről.

2.3. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos különleges jogszabályok jegyzéke

- a) „1954. évi Hágai Egyezmény” [1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában, Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről];
- b) 18/2000. (XII. 18.) NKÖM rendelet a kulturális szakértők működésének engedélyezéséről és a szakértői névjegyzék vezetéséről;
- c) 2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról;
- d) 191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet az örökségvédelmi bírságról;

- e) 47/2001. (III. 27.) Kormányrendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról;
- f) 149/2001. (VIII. 31.) Kormányrendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről;
- g) 3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól;
- h) 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról;
- i) 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról;
- j) 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet az örökségvédelmi hatástanulmányról (Öhr.);
- k) 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, különösen a 216/A. §-a a kulturális javak megrongálása;
- l) 218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet, különösen a 144. §-a a régészeti szabálysértés és a 146. §-a a kulturális javakkal kapcsolatos kötelességek elmulasztása.

2.4. A régészeti területek típusai

A Kötv. a régészeti területeket három típusba sorolja be:

- a) Fokozattan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely (13. § (4) bekezdés);
- b) Régészeti lelőhely (7. § 20. pont);
- c) Régészeti érdekű területek (7. § 17. pont).

2.5. Fokozattan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

A jelenleg hatályos örökségvédelmi törvény szabályozása alapján az érintett tulajdonosok ingatlanukat a védett régészeti lelőhelyre való tekintettel, a Kötv. és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) előírásainak figyelembe vételével használhatják. A Kötv. 13. §-ának (1) bekezdése értelmében a lelőhelyen nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely annak akár részleges állapotromlását eredményezheti.

A Kötv. 63. §-ának (2) bekezdésének a) és b) pontja értelmében védett régészeti lelőhelyen vagy régészeti lelőhelyen a KÖH engedélye szükséges bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató, vagy a terület jellegét megváltoztató, más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenység végzéséhez. A KÖH határozatának hiányában semmilyen munka nem végezhető.

2.6. Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhelyek általános védelmet élveznek a Kötv. 11. §-a alapján, és az ezek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. §-ának (2) bekezdése). Ezért a földmunkával járó fejlesztésekkel a régészeti lelőhelyeket el kell kerülni (Kötv. 19. §-ának (1) bekezdése).

A Kötv. 22. §-a szerint:

„(1) Ha a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg, a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tártani (a továbbiakban: megelőző feltárás).

(2) A megelőző feltárás részeként a régészeti lelőhelyen – a hatóság eltérő rendelkezésének hiányában – próbafeltárást kell végezni. A régészeti érintettség mértékétől függően – külön jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén – a hatóság régészeti megfigyelést írhat elő.

(3) A feltárás végzésére jogosult és a beruházó a megelőző feltáráshoz kapcsolódóan írásbeli szerződést köt. A szerződésnek tartalmaznia kell a feltárás időtartamát és annak teljes költségét. A szerződés érvényességéhez a hatóság jóváhagyása szükséges. A szerződés jóváhagyása során a feltárási engedélyezés szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Hivatal a jóváhagyásról szóló határozatában a szerződésben előírtakon túl egyéb feltételeket is kiköthet. A szerződés jóváhagyása a feltárás engedélyezését is jelenti. A szerződésre egyebekben a polgári jog szabályai az irányadók.”

Az Öhr. 2. §-a szerint a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítetését írhatja elő, az Öhr. 3/A. §-a alapján a nagyberuházások esetében a terepbejárási dokumentációt tartalmazó hatástanulmány elkészítése kötelező, a R. 14/B. §-ának (1) bekezdése alapján „nagyberuházások esetén az örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete”. Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészíttetése a beruházót terheli, az Öhr. 6. §-ának (2) bekezdése alapján arra feljogosítottak készíthetik el. Nagyberuházás esetén a R. 14/C. §-ának értelmében a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére.

A hatástanulmány készítője egyben nyilatkozik arról is, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak (Öhr. 4. §-ának e) pontja).

A Kötv. 82. §-a szerint:

„(1) Azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely) az e törvényben engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi, illetve a védetté nyilvánított, vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti, vagy megrongálja, illetve a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti, örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani. Az örökségvédelmi bírság kiszabása nem mentesít egyéb, építésügyi eljárásban kiszabható bírság alól.

(2) Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.”

A 191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet alapján (2. §-ának (1)-(2) bekezdése) az örökségvédelmi bírság kiszabásánál a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségszegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet, míg védett lelőhelyek esetében e tétel elérheti a 250 millió forintot is.

Ezzel párhuzamosan a szabálysértési jog és a büntetőjog is védelembe részesíti a régészeti lelőhelyeket.

A 218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet 144. § szerint:

„Aki

- a) régészeti feltárás céljából jogszabályban előírt engedély nélkül ásatást, megelőző feltárást, falkutatást, műszeres lelet- és lelőhelyfelderítést végez vagy végeztet,
- b) régészeti és természettudományos feltárásokra, lelőhelyekre, továbbá a régészeti jelentőségű védett földterületekre vonatkozó jogszabályi kötelezettségét megszegi, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.”

A régészeti lelőhelyek védelme a tulajdonos rendelkezési jogát is korlátozza. A Btk. 216/A. §-a büntetni rendeli a régészeti jelentőségű földterületeken elkövetett rongálást:

- „(1) Aki a tulajdonában álló, a kulturális javak körébe tartozó és védett tárgyat megrongálja, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki az (1) bekezdés szerinti tárgyat megsemmisíti, vagy annak helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

2.7. Régészeti érdekű terület, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely

Régészeti érdekű terület a Kötv. 7. §-ának 17. pontja szerint „valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.”

A Kötv. 19. §-ának (2) bekezdése szerint:

„A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.” Ennek alapján fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni és minden tervezett földmunka előtt célszerű a hatósággal (KÖH) egyeztetni.”

Az ilyen területeken előkerülő régészeti leletek esetében úgy kell eljárni, mint a váratlanul előkerülő régészeti leletek esetében, vagyis amikor az építkezés során új, eddig nem ismert régészeti lelőhely, vagy leletek kerülnek elő, akkor a Kötv. mentő feltárással kapcsolatos rendelkezéseit (24-26. §-át) kell betartani. Ezekben az esetekben a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett haladéktalanul értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a KÖH szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli, elmulasztása örökségvédelmi bírság kiszabását vonja maga után (Kötv. 82. §-ának (2) bekezdése). A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról, amennyiben „a múzeum nyilatkozata alapján a régészeti emlék vagy a lelet veszélyeztetése nélkül a tevékenység még részlegesen sem folytatható, a tevékenység jellege szerint illetékes hatóság köteles annak folytatását azonnali hatállyal megtiltani és legfeljebb 30 napra felfüggeszteni, és intézkedéséről a hatóságot értesíteni.” Mentő feltárás esetén a szükséges beavatkozás költségeit a feltárással kapcsolatos intézmény (múzeum) köteles állni.

A Kötv. 26. §-a és a R. 16. §-a alapján a lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltatott lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény, a Btk. 216/A. §-a alapján.

2.8. Nagyberuházásokra vonatkozó külön rendelkezések

A nagyberuházásokra vonatkozó speciális rendelkezéseket a R. 2007. április 3-án hatályba lépett új fejezete tartalmazza a következő módon:

„14/B. § (2) A beruházó nyilatkozni köteles, hogy a tervezett beruházás nagyberuházásnak számít-e. A nyilatkozat, valamint az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendeletnek megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete.

14/C. § A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken pedig megelőző feltárást kell végezni.

14/D. § (1) A nagyberuházások során a terepen végzett régészeti munkálatok és dokumentációkészítés, valamint az elsődleges leletfeldolgozás tekintetében a feladatokat – beleértve a régészeti érdekeltségeket érintő előkészítő munkafázisokban való részvételt is – a Tv. 22. §-ának (3) bekezdésében meghatározott szerződés keretében a régészeti szakszolgálat látja el.

(2) A régészeti szakszolgálat feladatainak hatékonyabb ellátása érdekében bevonhatja az adott nagyberuházással érintett területen régészeti feltárás végzésére feljogosított intézményeket. A történeti városmagok területét érintő nagyberuházások esetén a folyamatban lévő kutatási programokat végző intézményeknek elsőbbséget kell biztosítani.

14/E. § (1) A régészeti szakszolgálat köteles a teljes építési területen a tűzszerészeti átvizsgálási, valamint az azzal kapcsolatos előkészítési (bozót- és cserjeirtás), felderítési feladatok ellátásáról gondoskodni.

(2) A régészeti lelőhelyeken feltárássra a régészeti szakszolgálat csak azokon a helyeken köteles sort keríteni, ahol a beruházás a talajt a jelenlegi talajszintnél 30 centiméternél, illetve a humuszréteg alsó szintjénél mélyebben érinti, vagy ahol a régészeti jelenségeket a beruházás egyéb módon veszélyezteti. Veszélyeztetésnek számít különösen az eróciónak való kitétel (víz, szél, fagy, növényültetés), a földmunkával, anyagkitermeléssel vagy építkezéssel történő megsemmisítés vagy megbolygatás, az állapotváltozással járó elfedés.

14/F. § (1) A beruházás, illetve a régészeti feltárás előkészítése során ismertté vált és a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról szóló 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet szerint nyilvántartásba vett lelőhelyekre is tekintettel a régészeti

szakszolgálat a beruházóval a feltáráshoz szükséges szerződést köt, amelynek hatósági jóváhagyás céljából történő bemutatásával egyidejűleg megkéri a feltárási engedélyt. [...]

14/J. § (1) Amennyiben a feltárás során eredeti összefüggéseiben megmaradt helyszínen megtartható emlékek (épített régészeti örökségi elemek) kerülnek elő, erről a feltárás vagy a régészeti szakszolgálat vezetője három napon belül írásban bejelentést tesz a Hivatalnak.

(2) Az (1) bekezdés szerint bejelentett régészeti emlékek kezeléséről – ideértve az ideiglenes megóvásukra, esetleges eltávolításukra, helyszíni megőrzésükre, illetve helyszíni bemutatásukra vonatkozó előírásokat – a bejelentő véleményének kikérése után nyolc napon belül a Hivatal dönt.”

3. A hatástanulmányhoz kapcsolódó tudományos kutatások eredményei

3.1. Általános természetföldrajzi, geomorfológiai leírás

A vizsgált terület és annak környéke tájbeosztás szerint a Közép-Tisza-vidékéhez, azon belül annak árterületéhez tartozik, amely keletről a Hortobággal határos. A felszínt elsősorban a Tisza folyó kanyarulatai és árterei alakították ki, amelyek egyértelműen kijelölték a vízmentes magaslatokat és hátaikat. A területet vízrajzilag a Tiszától, valamint annak lefűződéseitől és meandereitől függ. A mélyebben fekvő területeken réti szolonyec és réti öntéstalaj is előfordulhat, azonban inkább az alföldi mészlepedékes csernozjom a jellemző talajtípus.

Emberi megtelepedésre alkalmasak és ugyanakkor ideálisak is a vízfolyások partjait kísérő ármentes magaspartok, hátaik, dombok voltak. Az egykori vízfolyások által kivájt mélyedések mentén intenzív megtelepedést mutatnak az eddig összegyűjtött régészeti leletek és feltárások. Az esetek többségében egy-egy kedvező adottságú ármentes magaslatot több korszakban is elfoglaltak az emberi közösségek. Ezek a területek növénytermesztésre és állattenyésztésre is jól hasznosíthatóak voltak az őskori, a népvándorlás kori és a középkori ember számára, de a víz közelsége kedvezett a halászatnak, valamint a vízhez kötődő egyéb, pl. ipari tevékenységeknek is. Továbbá a vízzel övezett területek bizonyos fokú védelmet nyújtottak az ellenséges támadásokkal szemben.

3.2. Történeti térképi anyag elemzése

A történeti térképek kutatásának, áttekintésének szükségességét az indokolja, hogy ezeknek a térképeknek egy része a nagy táj- és domborzatátalakító, folyószabályozási munkák előtti állapotról tanúskodnak. A történeti térképek a vizsgált terület egykori – az ember által nem, vagy csak kevésbé átformált – környezetéről, természeti viszonyairól mutathatnak pontosabb, realisabb képet (pl. a vízzel elöntött területek és szárazulatok elhelyezkedése, megoszlása). A korabeli felméréseken jelölt, de ma már nem létező épületek, építmények, tanyák felszíni nyomai azonosíthatóvá válnak. A történeti térképek földrajzi helynévanyagának és térképi elemeinek vizsgálatával esetleg olyan adatokat találhatunk, amelyek közvetve utalhatnak régészeti lelőhelyekre (falu, vár, sánc, árok, stb.).

Hogy a történeti térképek adatai a mai állapotokkal összevethetőek legyenek, a korabeli térképeken szereplő és a jelenleg is a terepen található közös illesztési pontok segítségével a felméréseket megfelelően pozícionáltuk, georeferáltuk. Ezáltal a korabeli térképeket alkalmassá tettük arra, hogy a ma használatos EOVS rendszerben is értékelhetőek legyenek. Az így elkészített térképre rávetítettük a vizsgált területet.

Az örökségvédelmi hatástanulmány során megvizsgáltuk az I. (II. József idején felvett) katonai felmérés Collonne XXII. Sectio XVIII. számú és Collonne XXI. Sectio XVII. számú szelvényeit (3. térkép); a II. (I. Ferenc uralkodása felvett) katonai felmérés Section 49. Colonne XL. számú és Section 5480. Colonne XL. számú térképlapjait (4. térkép); valamint a III. (Ferenc József idején elkészített) katonai felmérés Sektion 4966/1. számú és Sektion 4966/3. számú szelvényeit (5. térkép).

Az I. katonai felmérés (3. térkép) igen elnagyolt térképlapjain Egyek községtől délre lévő területen számos halom megfigyelhető, legtöbbjüknek névvel is jelölték. A településtől keletre menő út részben a mai tiszacsegei utat követi. A terület egy részét mélyen fekvőnek, zsombékosnak jelölik, ugyanakkor a halmok környéke sokkal magasabban fekszik.

A II. katonai felmérés aktuális lapjait (4. térkép) tanulmányozva elmondható, hogy a 19. századi lecsapolások és folyószabályozási munkálatok nyomán már a mai térszínhez hasonló domborzat és vízrendszer jelenik meg a térképlapon. Az egyekről Tiszacsege felé menő főút már teljes egészében a mai helyén található. A Nagy Szigetet a Bodacs nevű lefűződés veszi körbe. Ettől az időszakos vízfolyástól délre és keletre magasabban fekvő, hátakkal tagolt területek vannak, ahol az I. katonai felméréshez képest jóval kevesebb kurgán (pl. Szeg halom, Fene halom, Gyenge halom, Kenderes halom) jelölnek.

A III. katonai felmérés térképlapján (5. térkép) már a mai, rendezett területi viszonyokat és részletesebb térképi ábrázolásmódot mutatnak. Azok a halmok, amelyek ma is

észrevehetőek már itt is pontosan jelölték, csakúgy, mint a tiszacsegei utat, valamint az időközben megépült vasútvonalat. A fentebb említett dombok és hátakat, valamint a mélyedéseket is pontosan ábrázolták.

A légifelvételen (6. térkép) a 20. századi művelési formák (intenzívebb szántás, legelő) és épített és „készített” műtárgyak (pl. aszfalt utak, telepek, bányák) megjelenése miatt már nagyon nehezen vehetőek ki azok a mélyedések, hátak és kurgánok, amelyeket a történeti térképeken pontosan ábrázoltak.

A történeti térképi, a mai térképészeti és természetföldrajzi (főleg geomorfológiai) adatok alapján a vizsgált területen és annak környezetében találhatóak olyan kiemelkedések és szárazulatok, amelyek az emberi megtelepedés számára minden korban alkalmas lehetett, így ezeken a területeken valószínűsíthető régészeti lelőhelyek megléte.

3.3. A vizsgált terület régészeti kutatásainak rövid összefoglalása

A vizsgált területen és annak környezetében kevés, de intenzív régészeti kutatás folyt. A vizsgált területen az 1990-es évek közepéig nem volt terepbejárás, mindössze a kurgánokat tartották számon. Ezután a néhány célzott terepbejárásnak köszönhetően és az Upper Tisza Project mintáját követve olyan régészeti lelőhelyeket és környezetet sikerül folyamatosan rekonstruálni, amely az ún. „Polgár-szigethez” hasonló, vagyis a magaslatokon igen intenzív megtelepedések mutathatóak ki. Ugyanakkor nagyobb felületű régészeti ásatás még nem folyt a környéken.

A vizsgált terület terepbejárását Bocsi Zsófia, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal régészek és Faragóné Csutak Tünde régésztechnikus végezték el. A bejárás során az északnyugati területen a látási viszonyok nagyon rosszak (beépítettség, bányató, gyep) voltak, míg a délkeleti részen rossz (gabona) és közepes (sarjadó napraforgó) látási viszonyokkal találkoztunk. A folyamatos esőzések miatt csak 2010. június 7-én tudtuk megkezdeni a szemlét, amelyet 2010. június 17-én fejeztünk be. A terepbejárás során először az északnyugati területet vettük szemügyre és jártuk be, végül körbe (1. kép: 1-3; 2. kép: 1-3), majd a délkeleti részen délről indultunk és négyzethálós, szisztematikus gyűjtéssel azonosítottunk hét régészeti lelőhelyet, valamint egy új régészeti lelőhelyet is találtunk (3. kép: 1-3; 4. kép: 1-3; 5. kép: 1-3).

3.4. A vizsgált területen és környezetében nyilvántartott régészeti lelőhelyek jegyzéke

A vizsgált területen és annak pufferzónájába, környezetébe eső, már korábban ismert (KÖH, adattár, szakirodalom), nyilvántartott régészeti lelőhelyek jegyzékét adjuk, amelyeket a terepbejárás során azonosítottuk, pontosítottunk.

Lelőhely azonosító:	Egyek 4	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Ásott-halom	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti részén, a Hetvenhármas-dűlőtől keletre lévő kurgán.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255720 y (K-Ny): 791500 z: 96,1 m	
Kiterjedése:	kb. 110 méter hosszú; kb. 70 méter széles; É-D-i irányú	
Helyrajzi számok:		
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Halom	Őskor (késő rézkor)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:		
Irodalom, kutatottság:	2008 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 5
Település:	Egyek
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Papp-halom 1.
Földrajzi leírás:	Egyek keleti részén, a Szöghatár-halomtól délre lévő kurgán.
Térkép vetülete:	EOV
Térképlap száma:	68-122
EOV koordináták:	x (É-D): 255100 y (K-Ny): 790630 z: 94,8 m
Kiterjedése:	kb. 150 méter hosszú; kb. 90 méter széles; ÉNy–DK-i irányú
Helyrajzi számok:	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Halom Őskor (késő rézkor)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (4. kép: 1-3).
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek–66–Papp-halom 2.
Védettség:	
A lelőhely beruházás általi érintettsége (beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.
Rövid szöveges leírás:	
Irodalom, kutatottság:	2008 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.

Lelőhely azonosító:	Egyek 6	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Kétöklő-halom	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti részén, a Kétöklő-dűlőtől északra lévő kurgán.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255060 y (K-Ny): 791130 z: 95,9 m	
Kiterjedése:	kb. 210 méter hosszú; kb. 70 méter széles; ÉK–DNy-i irányú	
Helyrajzi számok:		
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Halom	Őskor (késő rézkor)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (3. kép: 1).	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek–Kétöklő-halom nyugat	
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége (beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.	
Rövid szöveges leírás:		
Irodalom, kutatottság:	2008 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 7
Település:	Egyek
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szöghatár-halom
Földrajzi leírás:	Egyek keleti határában, a telekházi műút déli oldalán, a Szög-határ-dűlő határrészben lévő kurgán.
Térkép vetülete:	EOV
Térképlap száma:	68-122
EOV koordináták:	x (É-D): 255440 y (K-Ny): 790300 z: 97 m
Kiterjedése:	kb. 100 méter hosszú; kb. 60 méter széles; Ny–K-i irányú
Helyrajzi számok:	0950/1-2, 0951
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Halom Őskor (késő rézkor)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (5. kép: 3).
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek–65–Szöghatár-halom környéke
Védettség:	
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.
Rövid szöveges leírás:	A környezetéből kb. hat méter magasabb halmot egykor temetőként használták, az északi oldalát útépítéssel pusztították el.
Irodalom, kutatottság:	2008 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.

Lelőhely azonosító:	Egyek 47	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szöghatár, Köztemető	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Szög-határ-dűlő határrészben. A lelőhelyen a település mai is használt köztemetője található.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255280 y (K-Ny): 789950 z: 95 m	
Kiterjedése:	kb. 630 méter hosszú; kb. 410 méter széles; ÉK–DNy-i irányú	
Helyrajzi számok:		
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
	Település	Római császárkor (szarmata)
	Település	Árpád-kor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan, részben elfedett. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Jó látási viszonyok között (szántás) megtalált rendkívül intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 64	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):		
Földrajzi leírás:	Egyek északkeleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna északi partján, a Sziget-hátilegelő határ részben. A lelőhely északi részén a Tiszatáj Tsz. telepe áll.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122; 78-344	
EOV koordináták:	x (É-D): 255980 y (K-Ny): 789540 z: 89,5 m	
Kiterjedése:	kb. 600 méter hosszú; kb. 400 méter széles; ÉNy-DK-i irányú	
Helyrajzi számok:	0325/2, 0325/5, 0328/3-4, 0329, 0330/1, 0330/2	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Római császárkor (szarmata)
A lelőhely intenzitása:	Gyér (1. kép: 1-3).	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan, részben elfedett. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Rossz látási viszonyok között (betárcsázott gabonaszár, gyepek) megtalált gyér régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 65	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szőghatár-halom környéke	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján. A lelőhelyet részben használaton kívüli temető fedi.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255360 y (K-Ny): 790470 z: 91 m	
Kiterjedése:	kb. 550 méter hosszú; kb. 200 méter széles; Ny-K-i irányú	
Helyrajzi számok:	0348, 0345, 0950/1-2, 0951/1-3	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (5. kép: 1-2).	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan, részben elfedett. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek-7-Szőghatár-halom	
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Változó látási viszonyok között (betárcsázott gabonaszár, szántás, gaz) megtalált intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 66	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Papp-halom 2.	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Kétöklő-dűlő határrészben.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255000 y (K-Ny): 790810 z: 93 m	
Kiterjedése:	kb. 500 méter hosszú; kb. 200 méter széles; ÉNy–DK-i irányú	
Helyrajzi számok:	0348, 0346/93, 0345, 0952/24, 0953/2	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
	Település	Római császárkor (szarmata)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (4. kép: 1-3; 6-7. kép).	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek–5–Papp-halom 1.	
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Közepes látási viszonyok között (őszi boronálatlan szántás) megtalált intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 67	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szög-határ-dűlő 1.	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Szög-határ-dűlő határrészben.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255070 y (K-Ny): 790380 z: 91 m	
Kiterjedése:	kb. 500 méter hosszú; kb. 80 méter széles; ÉNy–DK-i irányú	
Helyrajzi számok:	0954/59, 0953/2, 0952/24	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
	Település	Római császárkor (szarmata)
A lelőhely intenzitása:	Közepesen intenzív.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Rossz látási viszonyok között (betárcsázatlan kukoricaszár, friss szántás) megtalált közepesen intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 68	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szög-határ-dűlő 2.	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Szög-határ-dűlő határrészben.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 254950 y (K-Ny): 790100 z: 93 m	
Kiterjedése:	kb. 300 méter hosszú; kb. 170 méter széles; É-D-i irányú	
Helyrajzi számok:		
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Római császárkor (szarmata)
	Település	Árpád-kor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Rossz látási viszonyok között (betárcsázatlan kukoricaszár, friss szántás) megtalált intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 69	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Damjanich utca	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Szög-határ-dűlő határrészben.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255150 y (K-Ny): 789470 z: 93 m	
Kiterjedése:	kb. 250 méter hosszú; kb. 180 méter széles; É-D-i irányú	
Helyrajzi számok:	2339-2350, 2111, 2333, 2323-2328, 2322/1, 2319-2321	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
A lelőhely intenzitása:	Intenzív.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan, részben elfedett. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Változó látási viszonyok között (betárcsázott gabonaszár, gyepek, kukorica) megtalált intenzív régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 70	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Szög-határ-dűlő 3.	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Tiszafüredi-főcsatorna déli partján, a Szög-határ-dűlő határrészben. A lelőhely déli oldalán tanya áll.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 254930 y (K-Ny): 789700 z: 94,5 m	
Kiterjedése:	kb. 280 méter hosszú; kb. 100 méter széles; É-D-i irányú	
Helyrajzi számok:	0950/22-27 (rég), 2308-2315 (új)	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Őskor
A lelőhely intenzitása:	Gyér.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan, részben elfedett. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Nem érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Rossz látási viszonyok között (betárcsázatlan kukoricaszár, boronálatlan szántás) megtalált gyér régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2009 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann.	

Lelőhely azonosító:	Egyek 78	
Település:	Egyek	
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Hetvenhármas-dűlő	
Földrajzi leírás:	Egyek keleti oldalán, a Bodajcs-ér partján, a Hetvenhármas-dűlő határrészben.	
Térkép vetülete:	EOV	
Térképlap száma:	68-122	
EOV koordináták:	x (É-D): 255550 y (K-Ny): 790940 z: 92 m	
Kiterjedése:	kb. 200 méter hosszú; kb. 80 méter széles; É-D-i irányú	
Helyrajzi számok:	0370, 0348, 0359	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település	Római császárkor (szarmata)
A lelőhely intenzitása:	Gyér.	
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.	
Kapcsolódó lelőhelyek:		
Védettség:		
A lelőhely beruházás általi érintettsége beruházási terület által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházási terület által érintett.	
Rövid szöveges leírás:	Közepes látási viszonyok között (boronálatlan őszi szántás) megtalált gyér régészeti lelőhely.	
Irodalom, kutatottság:	2010 – Helyszíni szemle – Aranyos Annamária, Bálint Mariann. 2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.	

3.5. A vizsgált területen újonnan azonosított régészeti lelőhelyek jegyzéke

Lelőhely azonosító:	
Település:	Egyek
Lelőhely neve (esetleges variációk):	Kétöklő-halom nyugat
Földrajzi leírás:	Egyek keleti részén, egy természetes mélyedés keleti partján, a Kétöklő-halomtól nyugatra fekvő magasabb terület.
Térkép vetülete:	EOV
Térképlap száma:	68-122
EOV koordináták:	x (É-D): 255000 y (K-Ny): 791000 z: 92-95 m
Kiterjedése:	kb. 460 méter hosszú; kb. 400 méter széles; ÉK–DNy-i és ÉNY–DK-i irányú
Helyrajzi számok:	
Azonosított régészeti korszakok és jellegük:	Település Középső neolitikum (AVK)
A lelőhely intenzitása:	Intenzív (3. kép: 2-3; 8. kép).
A lelőhely állapota az utolsó adatgyűjtéskor:	Feltáratlan. Talajművelés, erózió, elfedés, építkezés.
Kapcsolódó lelőhelyek:	Egyek–6–Kétöklő-halom
Védettség:	
A lelőhely beruházás általi érintettsége (beruházás által érintett, pufferzónában érintett, nem érintett):	Beruházás által érintett.
Rövid szöveges leírás:	Közepes látási viszonyok között (sarjadó napraforgó) megtalált intenzív régészeti lelőhely.
Irodalom, kutatottság:	2010 – Terepbejárás – Bocsi Zsófia, Faragóné Csutak Tünde, Szabó László, Szelekovszky Márta, Szilágyi Krisztián Antal.

3.6. Műemlék, műemléki védettség

A KÖH Észak-Alföldi Iroda adattára nem tart nyilván a beruházási területen műemléket.

4. Hatáselemzés

4.1. Örökségvédelmi állapotfelmérés

Az Egyek településrendezési tervének 2009. évi módosításában szereplő három terület mezőgazdasági művelés és beépítés alatt állnak. A jelenlegi területhasználat (szántó, legelő, bánya, beépített telep) melletti beruházás nyolc régészeti lelőhelyet (Egyek–5–Papp-halom 1.; Egyek–6–Kétöklő-halom; Egyek–7–Szöghatár-halom; Egyek–64–Kovács-tanya; Egyek–65–Szöghatár-halom környéke; Egyek–66–Papp-halom 2.; Egyek–78–Hetvenhármas-dűlő és Egyek–Kétöklő-halom nyugat) veszélyeztet, míg hat régészeti lelőhelyet (Egyek–4–Ásott-halom; Egyek–47–Szöghatár, Köztemető; Egyek–67–Szög-határ-dűlő; Egyek–68–Szög-határ-dűlő 2.; Egyek–69–Damjanich utca és Egyek–70–Szög-határ-dűlő 3.) nem veszélyeztet.

4.2. Örökségvédelmi hatáselemzés, változtatási szándék és örökségvédelmi ajánlások a hatáscsökkentésre

A vizsgált területen a beruházáshoz kapcsolódó földmunkák veszélyeztetik, megsemmisítik a **beruházási terület által érintett nyolc régészeti lelőhelyet**: Egyek–5–Papp-halom 1.; Egyek–6–Kétöklő-halom; Egyek–7–Szöghatár-halom; Egyek–64–Kovács-tanya; Egyek–65–Szöghatár-halom környéke; Egyek–66–Papp-halom 2.; Egyek–78–Hetvenhármas-dűlő és Egyek–Kétöklő-halom nyugat.

A régészeti lelőhelyek a hatályos magyar törvények értelmében általános védelmet élveznek. A „kulturális örökség védelméről” szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezései szerint: „A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.” A Kötv. 10. §-ának (1) bekezdése alapján, valamint a Magyarország által is ratifikált máltai (Valletta) konvenció rendelkezései értelmében a földmunkával járó fejlesztésekkel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által nyilvántartott **régészeti lelőhelyeket el kell kerülni**. Ezért jelen esetben is meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy a beruházást más helyszínen, régészetiileg nem érintett területen meg

lehet-e valósítani. **Amennyiben erre nincs lehetőség**, mert „a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg”, a **veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tárn**i. Az elvégzett vizsgálatok alapján, a tervezett beruházás kivitelezési földmunkái során régészeti lelőhelyek előkerülése várható. Így – amennyiben az érintett lelőhelyek elkerülése nem valósítható meg – a földmunkák megkezdése előtt régészeti kutatásra (próba-, illetve megelőző feltárássra) van szükség.

Teljes elkerülést javasolunk az Egyek–5–Papp-halom 1., az Egyek–6–Kétöklő-halom és az Egyek–7–Szöghatár-halom régészeti lelőhelyek esetében, mivel ezek kurgánok, és bolygatásukkal nemcsak az egyedi tájkép rombolódna, hanem unikális régészeti elemek is elvesznének.

Megelőző feltárást javasolunk az Egyek–65–Szöghatár-halom környéke, az Egyek–66–Papp-halom 2. és az Egyek–Kétöklő-halom nyugat régészeti lelőhelyek esetében, amennyiben ezeket a régészeti lelőhelyeket nem lehet elkerülni. Ezt a régészeti lelőhelyek intenzitásával indokoljuk.

Próbafeltárást javasolunk az Egyek–64–Kovács-tanya és az Egyek–78–Hetvenhármás-dűlő régészeti lelőhelyek esetében, amennyiben ezeket a régészeti lelőhelyeket nem lehet elkerülni. Ezt a régészeti lelőhelyek gyér intenzitásával indokoljuk. A próbafeltárást hivatott eldönteni, hogy az adott területen és biztonsági zónájában mekkora a régészeti lelőhely kiterjedése és pontos intenzitása, és ennek megfelelően, ezután megelőző feltárást kell-e végezni vagy a régészeti megfigyelés (szakfelügyelet) is elegendő.

A teljes elkerülésre javasolt három, a megelőző feltárássra javasolt három és a próbafeltárássra javasolt kettő régészeti lelőhely kivételével, a beruházási terület többi részén, a kivitelezés közbeni **régészeti megfigyelést (szakfelügyeletet) javasolunk**. Ezt a következőkkel indokolhatjuk:

- A régészeti lelőhelyek kiterjedésének bizonyos fokú bizonytalanságot magában rejtő (humuszosítás nélküli) meghatározása.
- A kivitelezés földmunkái során újabb régészeti lelőhelyek kerülhetnek elő, illetve a már ismert (azonosított) régészeti lelőhelyek kiterjedése módosulhat.

Amennyiben a régészeti megfigyelés (szakfelügyelet) során régészeti lelet, objektum vagy jelenség kerül elő, akkor az adott szakaszon és biztonsági zónájában megelőző feltárást kell folytatni.

A rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján az Egyek–4–Ásott-halom, az Egyek–47–Szöghatár, Köztemető, az Egyek–67–Szög-határ-dűlő, az Egyek–68–Szög-határ-dűlő 2., az

Egyek–69–Damjanich utca és az Egyek–70–Szög-határ-dűlő 3. régészeti lelőhelyeket a beruházási terület nem érinti.

5. Összegzés

Az előzetes szakirodalmi és adattári vizsgálatok, valamint a terepbejárások kiértékelése alapján megállapítható, hogy a vizsgált területen tervezett beruházás nyolc régészeti lelőhelyet, illetve régészeti érdekű területet érint. Ezért a hatályos jogszabályokkal összhangban, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előírásai szerint a beruházással érintett három régészeti lelőhelyen (Egyek–5–Papp-halom 1.; Egyek–6–Kétöklő-halom és Egyek–7–Szöghatár-halom) a teljes elkerülést, három régészeti lelőhelyen (Egyek–65–Szöghatár-halom környéke; Egyek–66–Papp-halom 2. és Egyek–Kétöklő-halom nyugat) megelőző feltárást, míg kettő régészeti lelőhelyen (Egyek–64–Kovács-tanya és Egyek–78–Hetvenhármas-dűlő) próbafeltárást kell végezni, továbbá a vizsgált területen végzett valamennyi földmunka csak régészeti megfigyelés (szakfelügyelet) mellett folytatható.

Az örökségvédelmi hatástanulmány megírásának időpontjában, jelen jogszabályok szerint, amennyiben a beruházás nagyberuházásnak minősül, úgy a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat jogosult a megelőző feltárásra, a próbafeltárásra és a régészeti megfigyelésre, amelynek költségei a

http://www.kosz.gov.hu/images/stories/intezmeny/koltsegszamitasi_tetelsor_2010.pdf webcímen tekinthetők meg.

Az örökségvédelmi hatástanulmány megírásának időpontjában, jelen jogszabályok szerint, amennyiben a beruházás nem nagyberuházás, úgy a Hajdú–Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága az illetékes a megelőző feltárásra, a próbafeltárásra és a régészeti megfigyelésre, amelynek költségei http://www.derimuz.hu/letolt/Regeszeti_munkak_dijszabasa_2010.pdf webcímen tekinthetők meg.

Összességében megállapítható, hogy a jelen tanulmányban vizsgált területen összesen tizennégy régészeti lelőhely található (7. térkép). Az érintett lelőhelyet, illetve a rá vonatkozó hatáscsökkentő intézkedési javaslatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

5.1. A vizsgált területen található régészeti lelőhelyekre javasolt örökségvédelmi hatáscsökkentő intézkedések

Egyek településrendezési tervének 2009. évi módosításában szereplő három terület					
Lelőhely száma	Lelőhely neve	Lelőhely EOVS koordinátái	Érintett terület	Érintettség	Javasolt hatáscsökkentés
4	Egyek–Ásott-halom	x (É-D): 255720 y (K-Ny): 791500	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
5	Egyek–Papp-halom 1.	x (É-D): 255060 y (K-Ny): 791130	kb. 100 x 60 méter	Területen.	Teljes elkerülés.
6	Egyek–Kétöklő-halom	x (É-D): 255060 y (K-Ny): 791130	kb. 210 x 70 méter	Területen.	Teljes elkerülés.
7	Egyek–Szőghatár-halom	x (É-D): 255440 y (K-Ny): 790300	kb. 60 x 50 méter	Területen.	Teljes elkerülés.
47	Egyek–Szőghatár, Köztemető	x (É-D): 255280 y (K-Ny): 789950	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
64	Egyek–Kovács-tanya	x (É-D): 255980 y (K-Ny): 789540	kb. 470 x 400 méter	Területen.	Elkerülés, ha nem lehetséges, akkor próbafeltárás.
65	Egyek–Szőghatár-halom környéke	x (É-D): 255360 y (K-Ny): 790470	kb. 470 x 200 méter	Területen.	Elkerülés, ha nem lehetséges, akkor megelőző feltárás.
66	Egyek–Papp-halom 2.	x (É-D): 255000 y (K-Ny): 790810	kb. 330 x 200 méter	Területen.	Elkerülés, ha nem lehetséges, akkor megelőző feltárás.
67	Egyek–Szög-határ-dűlő	x (É-D): 255070 y (K-Ny): 790380	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
68	Egyek–Szög-határ-dűlő 2.	x (É-D): 254950 y (K-Ny): 790100	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
69	Egyek–Damjanich utca	x (É-D): 255150 y (K-Ny): 789470	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
70	Egyek–Szög-határ-dűlő 3.	x (É-D): 254930 y (K-Ny): 789700	Nem érintett.	Nem érintett.	Nincs.
78	Egyek–Hetvenhármadűlő	x (É-D): 255550 y (K-Ny): 790940	kb. 200 x 30 méter	Területen.	Elkerülés, ha nem lehetséges, akkor próbafeltárás.
	Egyek–Kétöklő-halom nyugat	x (É-D): 255000 y (K-Ny): 791000	kb. 460 x 400 méter	Területen.	Elkerülés, ha nem lehetséges, akkor megelőző feltárás.

6. Nyilatkozat

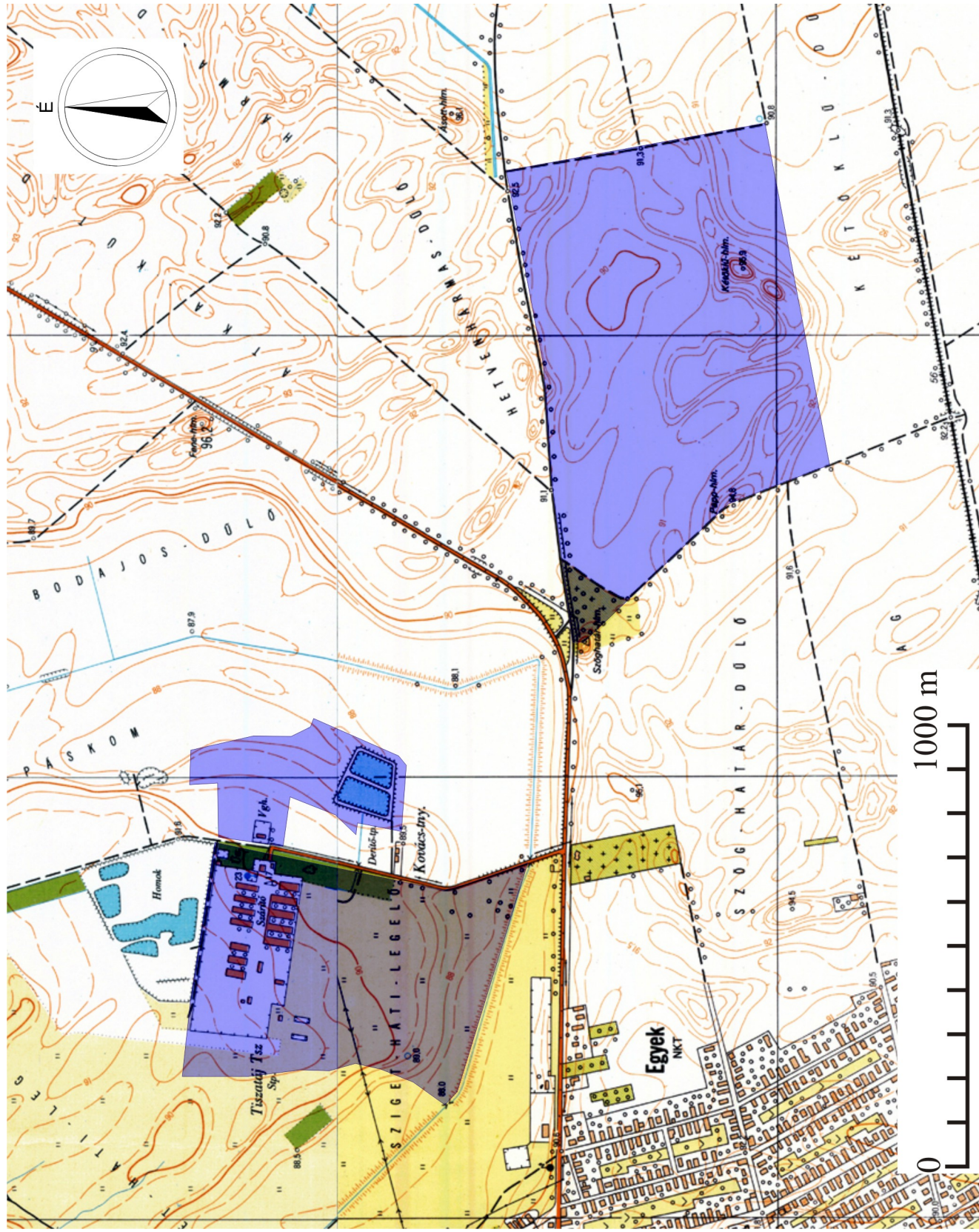
Alulírott, **Szilágyi Krisztián Antal**, régész, nyilatkozom, hogy a 4/2001 (II. 20.) NKÖM rendelet 6. §-ának (1) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi területre vonatkozó szakértői névjegyzékben, valamint a nevezett jogszabályi hely (2) bekezdésében foglalt előírásnak megfelelően rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel.

Régész diploma száma: PTG 004407/2004 (ELTE-BTK)

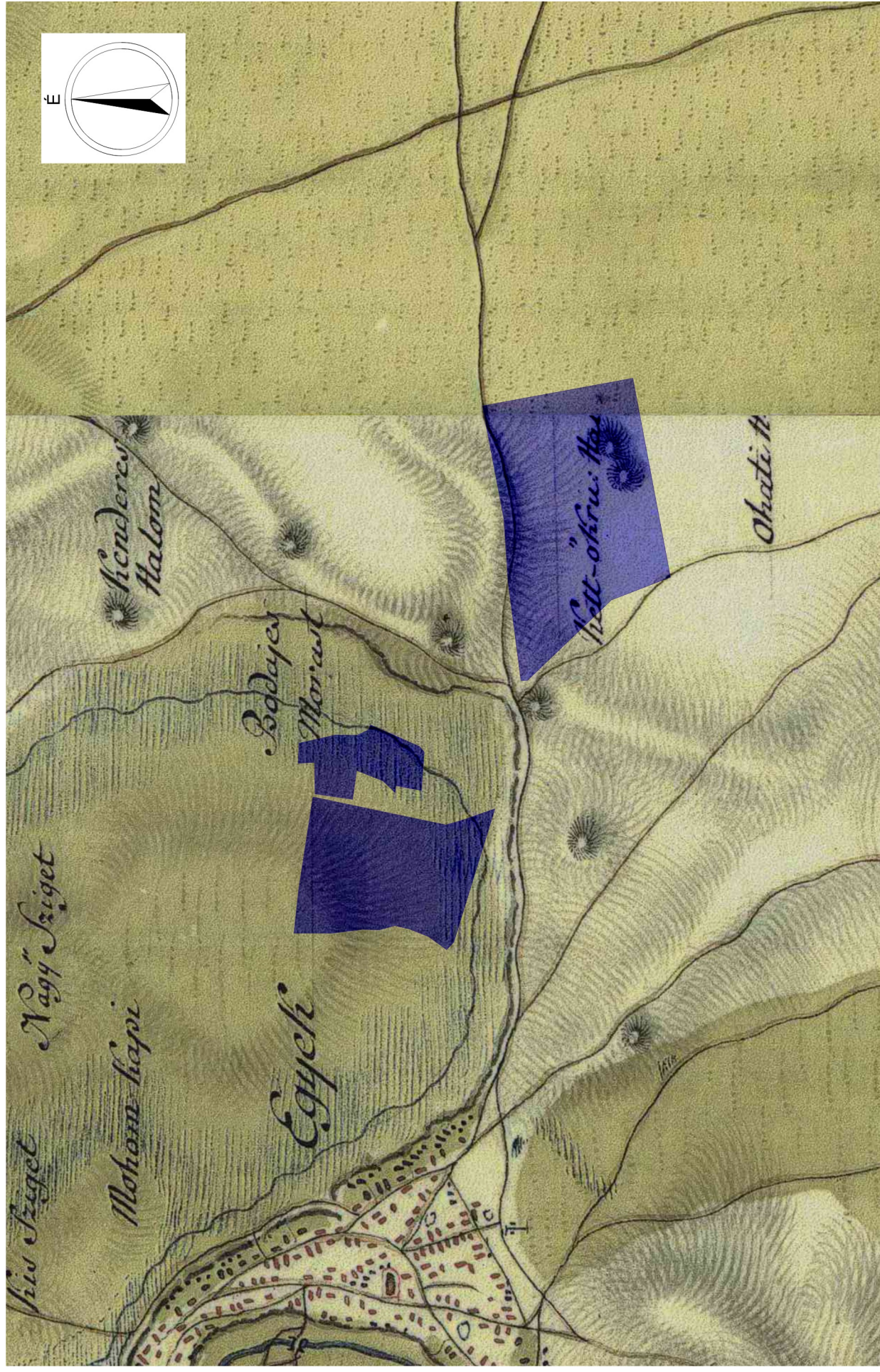
Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készültek, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Szilágyi Krisztián Antal
régész-muzeológus

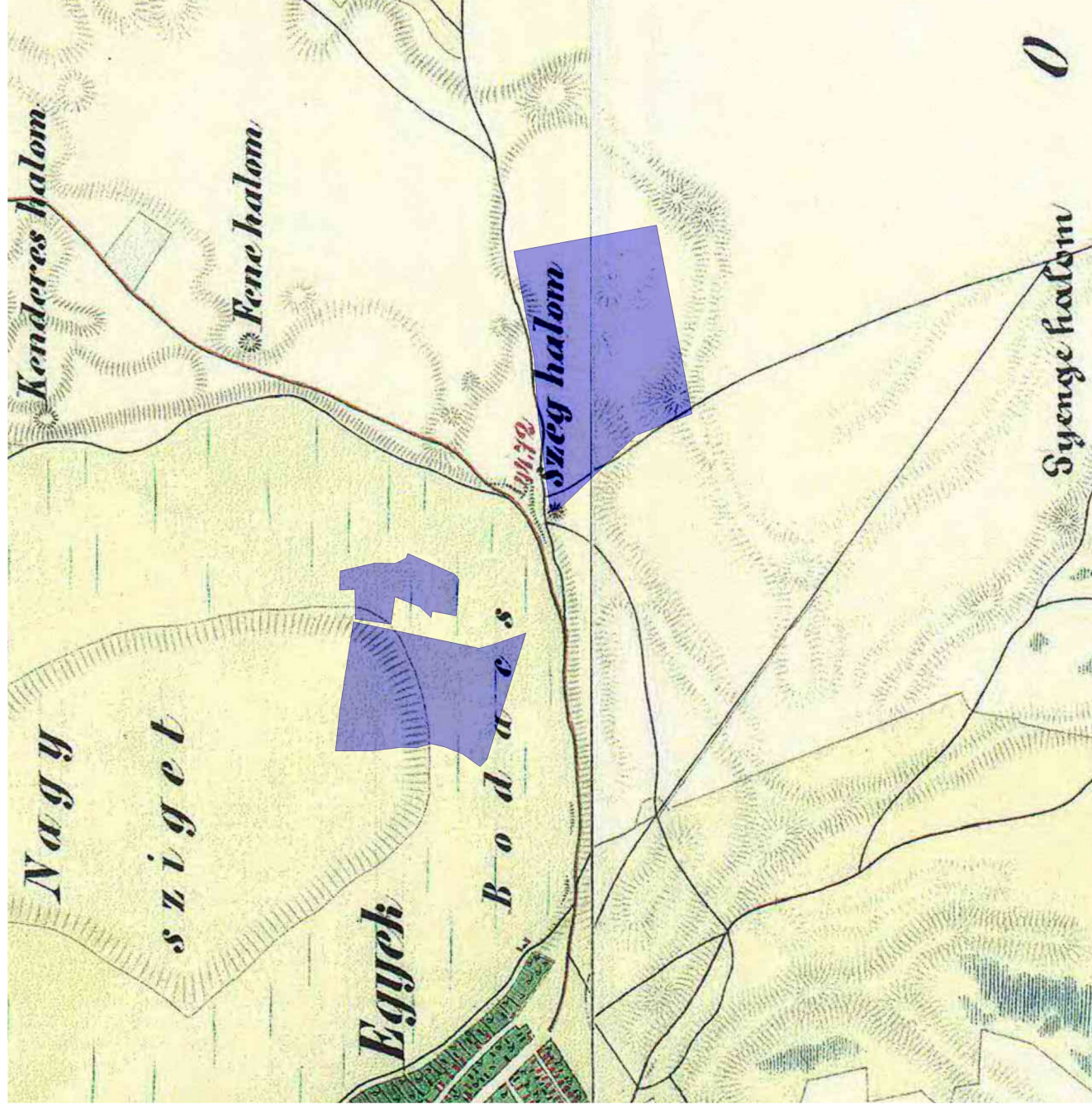
Debrecen, 2010. június 24.

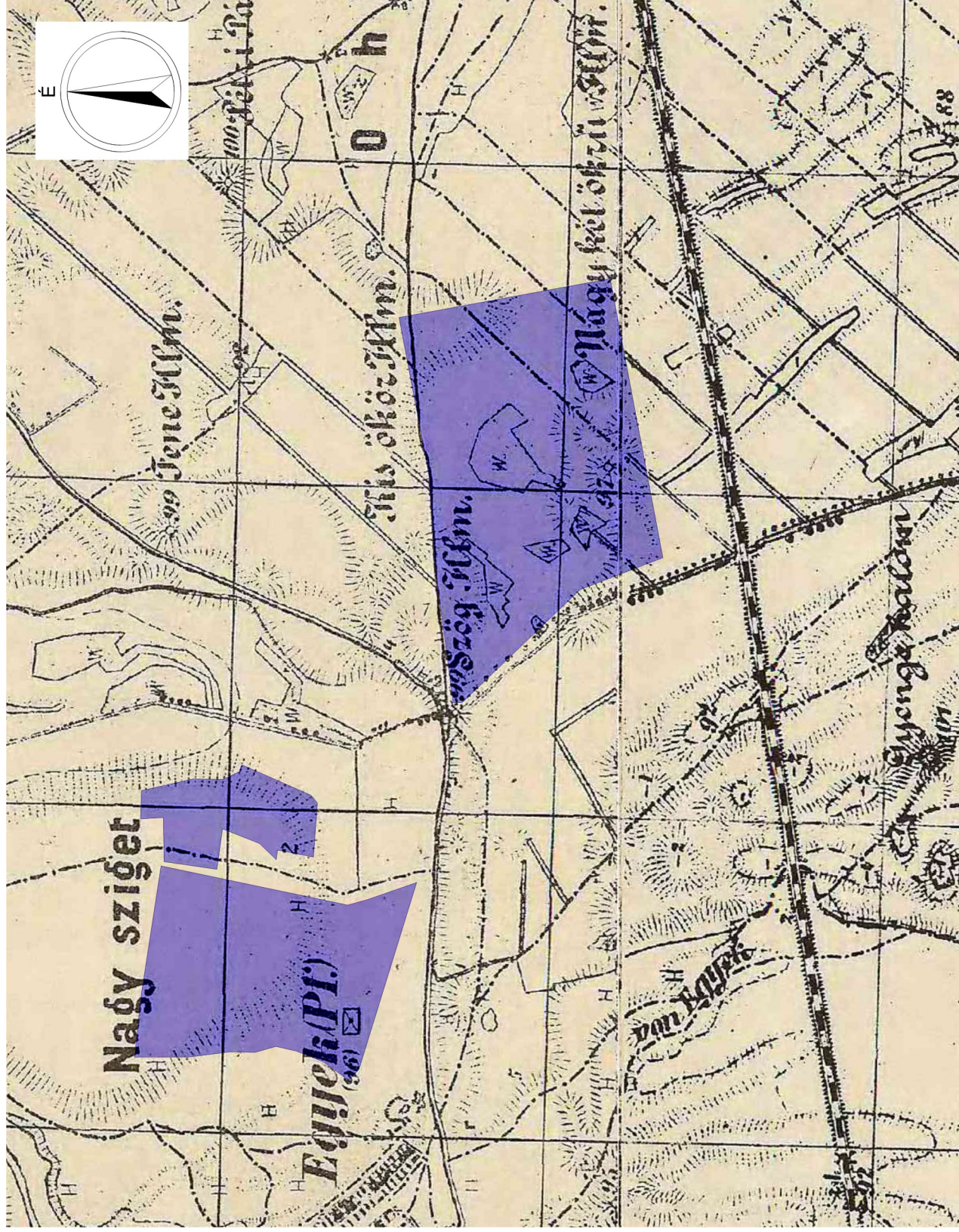
2. térkép: Az egyeki három terület 1:10.000-es térképe

3. térkép: Az egyeki három terület az I. katonai felmérésen

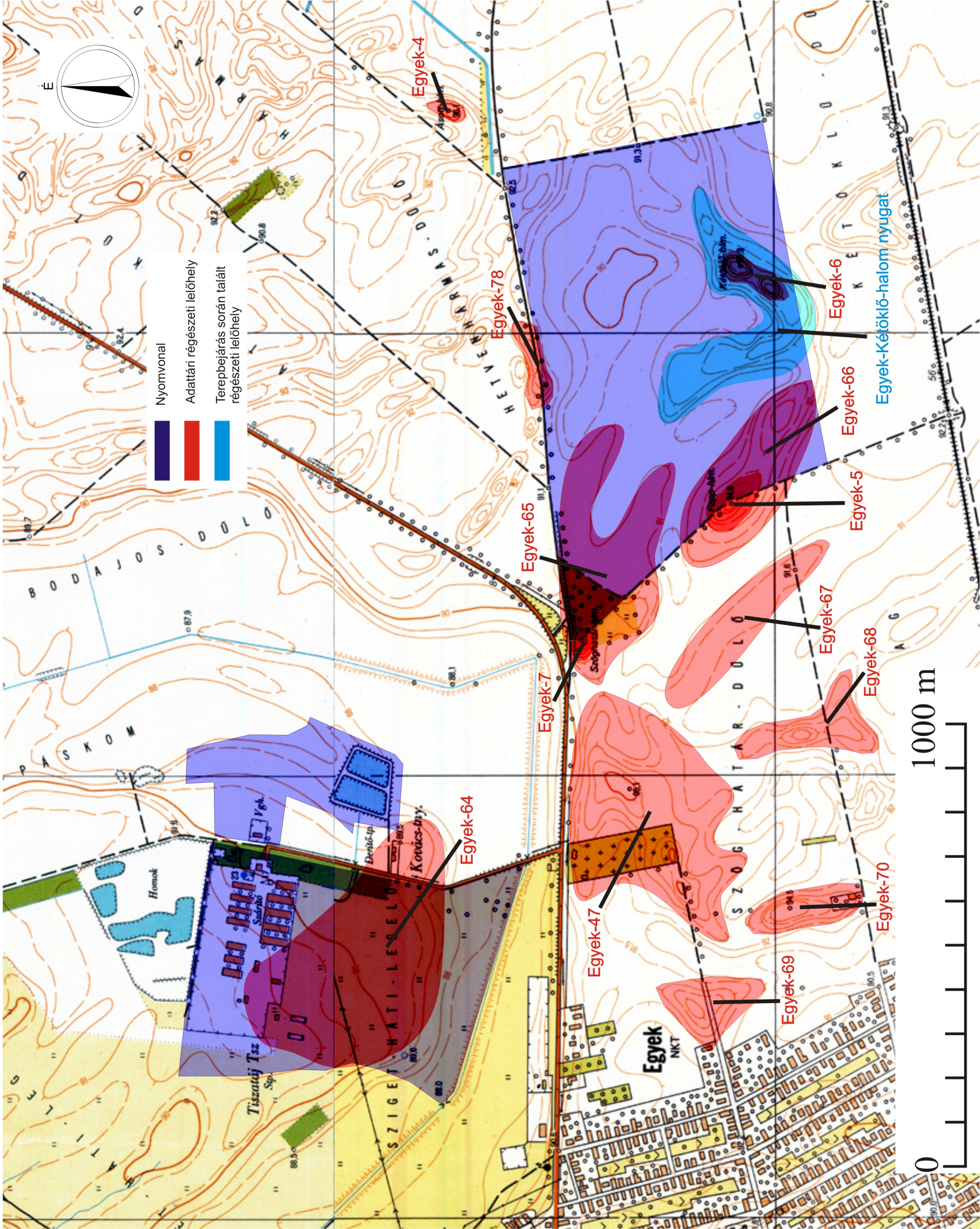
4. térkép: Az egyeki három terület a II. katonai felmérésen

5. térkép: Az egyeki három terület a III. katonai felmérésen

6. térkép: Az egyeki három terület a légifelvételén

7. térkép: Az egyeki három terület, az adattári és a terebbejárás során talált régészeti lelőhelyek 1:10.000-es térképe

1

2

3

1. kép: 1-3 - Egyek-64-Kovács-tanya régészeti lelőhely helyszíni szemléjének fotói

1

2

3

2. kép: 1-3 - Az egyeki északnyugati vizsgált terület helyszíni szemléjének fotói

1

2

3

3. kép: 1 - Egyek-6-Kétöklő-halom régészeti lelőhely helyszíni szemléjének fotója
2-3 - Egyek-Kétöklő-halom nyugat régészeti lelőhely helyszíni szemléjének fotói

1

2

3

4. kép: 1-3 - Egyek-5-Papp-halom 1. és Egyek-66-Papp-halom 2. régészeti lelőhelyek helyszíni szemléjének fotói

1

2

3

5. kép: 1-2 - Egyek-65-Szőghatár-halom környéke régészeti lelőhely helyszíni szemléjének fotói
3 - Egyek-7-Szőghatár-halom régészeti lelőhely helyszíni szemléjének fotója

6. kép: Egyek-66-Papp-halom 2.

7. kép: Egyek-66-Papp-halom 2.

8. kép: Egyek-Kétöklő-halom nyugat